

Lenka P r o c h á z k o v á (Praha)

HISTORICKÉ ASPEKTY URBANONYMIE MNICHOVA HRADIŠTĚ¹⁾

HISTORICAL ASPECTS OF THE URBANONYMY IN MNICHOVO HRADIŠTĚ

The study describes the historical development of urbanonyms in a small Czech town Mnichovo Hradiště in the 19th and 20th centuries. The first chronological part describes the major development trends, the second part applies several approaches to classification of urbanonyms. The names of streets were affected by political changes: each political regime preferred a different semantical type of the name.

Keywords

Mnichovo Hradiště, urbanonyms, classification of urbanonyms, historical development

Úvod

V současné době se v českých městech uplatňuje výrazný trend: přestože počet obyvatel středně velkých a menších obcí roste jen pomalu, nebo dokonce klesá, sídelní jednotky se i přesto rozrůstají.²⁾ Je to samozřejmě dáno složitými sociologickými i ekonomickými změnami, které česká společnost po roce 1989 prodělává: sociálně se stále více diferencuje a lidé mění své nároky na bydlení. Tento proces prošel v minulosti několika fázemi a do dnešní doby nám jej částečně dochovává uliční názvosloví.³⁾

Mnichovo Hradiště, jehož urbanonymy v historickém kontextu se v této studii zabývám, leží na severovýchodním okraji Středočeského kraje. K obci patří místní části Dneboh, Dobrá Voda, Hněvousice, Hoškovice, Hradec, Kruhy, Lhotice, Olšina, Podolí, Sychrov a Veselá⁴⁾ a v současné době zde žije celkem 8231 obyvatel.⁵⁾ Ačkoli

¹⁾ Za pomoc při vzniku této studie děkuji Bc. Václavu Haasovi, Mgr. Martině Kojetínové, paní Jitce Libichové, Mgr. Ondřeji Lochmanovi, PhD., Ing. Radkovi Matějů, Ing. Vratislavu Švermovi, pracovníkům Muzea města Mnichovo Hradiště a Českému úřadu zeměměřičskému a katastrálnímu Mladá Boleslav.

²⁾ V. Šilhánková a kol., *Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst*, Hradec Králové 2007, zejména s. 17–26 a 38–39; L. Kašparová – M. Půček a kol., *Kohezní politika. Osídlení v České republice. Partnerství měst a venkova*, Praha – Brno 2009, zejména s. 49–50.

³⁾ Vycházela jsem zejména z městských kronik, materiálů uložených v Státním okresním archivu Mladá Boleslav a z map a plánů Muzea města Mnichovo Hradiště.

⁴⁾ Ulice jsou pojmenovány pouze v místních částech Veselá a Hněvousice. Je to pravděpodobně dáno tím, že se tyto základní sídelní jednotky nacházejí v nejtěsnější blízkosti města. Veselá má zároveň nejvyšší počet obyvatel a je to také jediná místní část, kde se doposud nachází škola.

⁵⁾ Viz statistika Ministerstva vnitra ČR ke dni 1. 1. 2014, dostupné z: <http://www.mvcr.cz>

se mezi veřejná prostranství tradičně řadí názvy ulic, náměstí, parků, sadů a nábřeží,⁶⁾ v případě Mnichova Hradiště je hlavní pozornost věnována 113 ulicím, neboť další realie zde připadají v úvahu jen okrajově.⁷⁾

Urbanistický vývoj města

První zmínka o městě, které založili cisterciáctí mniši z nedalekého kláštera Hradiště, pochází z roku 1279, kdy zde přenocovala královna Kunhuta, vdova po Přemyslu Otakaru II.⁸⁾ Původní zástavba se nacházela na náměstí a v jeho nejtěsnější blízkosti (dnešní ulice *Víta Nejedlého*, *Poříčská*, *Palackého*, *Turnovská*). Již ve 14. století je ve městečku doložen kostel, příslušející k faře původně samostatné osady Rybitví (ulice *Budovcova*, *Bělidla*), jež později s Hradištěm splýnula. V 15. století bylo město během husitských a česko-uherských válek dvakrát vypáleno, proto jeho rozvoj stagnoval. Hospodářsky se výrazněji pozvedlo až na počátku 17. století, kdy sem přesídlil významný utrakvistický šlechtic Václav Budovec z Budova, který dal na ostrohu nad městem postavit renesanční zámek.⁹⁾

Krátce před koncem třicetileté války došlo k dalšímu požáru, který nadlouho zastavil další růst městečka; k výraznějším proměnám tak došlo až v osmdesátých a devadesátých letech 17. století.¹⁰⁾ V místech pod zámekem byl zrušen původní panský dvůr a na jeho místě vznikla nová čtvrť, nazývaná Nové Město. O narůstajícím významu svědčí také skutečnost, že roku 1693 se kostel sv. Jakuba stal kostelem farním a v letech 1694–1699 byl vystavěn kapucínský klášter s kostelem sv. Tří králů, k němuž ve dvacátých letech 17. století přibyla kaple sv. Anny. Proměnu města

/clanek/statistiky-pocty-obyvatele-v-obcich.aspx (cit. 7. 7. 2014).

⁶⁾ Srov. např. J. David, Vývoj uličního názvosloví města Havlíčkův Brod. In: P. Rous – L. Macek (eds.), Havlíčkovobrodsko 20, Havlíčkův Brod 2006, s. 62–105; L. Olivová-Nezbedová, Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů na katastru města Chocně v minulosti a současnosti, *Acta onomastica* 38, 1997, s. 43–68. Někdy jsou mezi urbanonyma zahrnována také vlastní jména významných místností a sálů či tratí, stanic a zastávek, viz J. Pleskalová, Urbanonymum. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová, *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002, s. 506.

⁷⁾ Této problematice se v nedávné době věnovala také Andrea Hakenová, viz A. Hakenová, *Urbanonyma v městě Mnichovo Hradiště*. Diplomová práce, České Budějovice 2012. Autorka však nevycházela z dostatečného množství archivního materiálu, proto se zde objevila řada chyb.

⁸⁾ V. Budil – J. Červinka – S. Hnízdil, *700 let Mnichova Hradiště. 1279–1979*, Mnichovo Hradiště 1979, s. 9.

⁹⁾ Dříve se předpokládalo, že se na místě zámku nacházela od 15. století tvrz, dnes se o její existenci vedou spory. Srov. např. J. V. Šimák, *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského*, s. 225, či V. Budil – J. Červinka – S. Hnízdil, o. c. v pozn. 8, s. 13, a M. Horyna – K. Křížová – E. Lukášová, *Zámek Mnichovo Hradiště*, Praha 2013, s. 3.

¹⁰⁾ V. Budil – J. Červinka – S. Hnízdil, o. c. v pozn. 8, s. 20.

završila barokní přestavba zámku, který se posléze stal rezidencí valdštejnské primogenitury. Specifické postavení mělo židovské ghetto (dnes ulice *Havlíčková* a *Na Hradčanech*), formující se již od 16. století. Až do poloviny 19. století se rozloha Mnichova Hradiště příliš neměnila.

Změny nastaly v souvislosti se zřízením železnice v šedesátých letech 19. století, kdy začala být zastavována jihovýchodní část města vedoucí k nádraží. Čilý stavební ruch, způsobený růstem počtu obyvatel a také měnícími se standardy na život ve městě a na bydlení vůbec,¹¹⁾ nastal v poslední třetině 19. století: v letech 1884–1885 byla postavena nová škola, krátce poté novorenesanční radnice a přibýly také budova okresního zastupitelstva, dívčí školy či chorobince. V této době se na dosavadních okrajích obce začaly stavět nové vilky (ulice *Smetanova*, *Žižkova*, *Svatopluka Čecha*; *Komenského*, *Mattušova*, *Husova*)¹²⁾ a stavební činnost pokračovala ve zvýšené míře také ve druhé polovině dvacátých let 20. století (*Harantova*, *Kaplířova*, *Šlikova*, *Dvořákova*, *Tylova*, *Přemyslova*, *Vrchlického návrší*) a po překonání vrcholu velké hospodářské krize (*Kvíčalova*, *Libušina*).

Po druhé světové válce byla ve městě zřízena pobočka Libereckých automobilových závodů. LIAZ se stal největším zaměstnavatelem na Mnichovohradištsku, díky čemuž se do města začalo stěhovat větší množství obyvatel. Zatímco v roce 1950 žilo ve městě 3836 osob, roku 1961 stoupl jejich počet na 4703, o devět let později na 5092 a v roce 1980 zde trvale pobývalo dokonce 6458 obyvatel.¹³⁾ Vzhledem k těmto velkým přírůstkům se bytová situace stala nedostatečnou. V dnešních ulicích *Jana Švermy*, *Jiráskově*, *Máchově*, *S. K. Neumanna* a *Svatopluka Čecha* tak začaly vyrůstat nové bytové domy, od sedmdesátých let přibývaly také lité a řadové domky, které dokonce vytvořily celou novou čtvrť (*Na Výsluní*, *Polní*, *Na Průhonu*, *Řadová*), a domy panelové *V Cestkách*, *Československé armády*, *Jaselské* a *Lidické* ulici. Poslední období socialistické výstavby spadá do osmdesátých let: roku 1982 plénum MNV rozhodlo, že bude vykácen přestárlý sad *Na Salabce* a postaví se zde nové řadové

¹¹⁾ K tomu nejnověji M. Hlavačka a kol., *České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době II*, Praha 2014, s. 158–167.

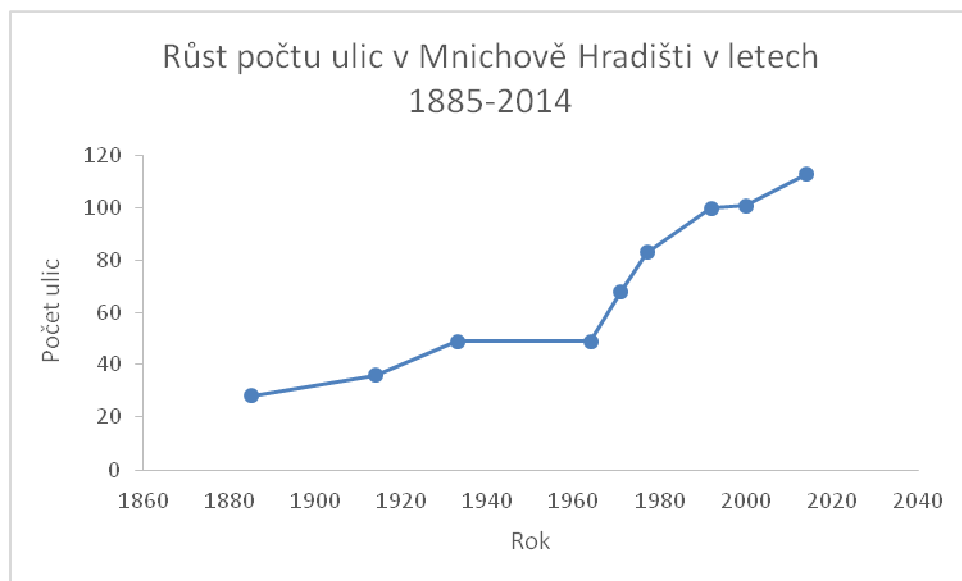
¹²⁾ Této části se říkalo a dodnes říká *Habeš*. Označení se původně vztahovalo pouze na *Husovu* ulici, později se rozšířilo také na okolí, viz *Soupis pomístních jmen pro Mnichovo Hradiště*, oddělení onomastiky, Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., (dále ÚJČ AV ČR, MH), II. názvy místních částí, nepag. Ačkoli byl tento název v jiných městech užíván spíše pro čtvrť či kolonie s dělnickým obyvatelstvem, v Mnichově Hradišti se jednalo o část zastavěnou vilkami.

¹³⁾ *Historický lexikon obcí České republiky*, Praha 2006, s. 138 a 139.

domky.¹⁴⁾ Tato čtvrť, tvořená ulicemi *Na Salabce*, *Nezvalova* a *Sukova*, se stala západním okrajem města.

Zatím poslední období výstavby bylo ve městě zahájeno po roce 2000, kdy se začaly budovat rodinné domky v oblasti mezi bývalým hospodářským dvorem *Hněvousice* a zámeckou zahradou. Protože v létě roku 2013 se započalo s přiváděním sítí na parcely nacházející se nad údolím zvaným *Dolce*, je pravděpodobné, že v nejbližších letech začne výstavba také v těchto místech.¹⁵⁾ Jak se měnilo tempo růstu města v jednotlivých obdobích, lze vidět v grafu 1.

Graf 1

Období do roku 1918

O tom, že lidé měli potřebu ulice v Mnichově Hradišti rozlišovat, svědčí některé písemné prameny.¹⁶⁾ J. V. Šimák uvádí, že názvy ulice *Turnovské*, *Boleslavské* a

¹⁴⁾ Muzeum města Mnichovo Hradiště (dále MMMH), f. Kroniky, Kronika města Mnichovo Hradiště IV, s. 193.

¹⁵⁾ V době dokončování této práce byl Zastupitelstvem města Mnichovo Hradiště schválen nový název ulice *Nad Dolci*, která se nachází právě v těchto místech. Do studie již nebylo toto urbanonym zahrnuto.

¹⁶⁾ Jejich jména uvádí Helena Průšková (výčet obsahuje jen ty názvy, které se neobjevují v této studii): *Staříč/Ouvoz (Na Příkopech)*, *K jägerhausu/Ke kalu/K lipám (Hluboká)*, *Hrnčířská (Nádražní)*, *Ke kostelu sv. Jakuba (Palackého)*, *Mimoňská (Klásterská)*, *K pastušině/Pod skalkou/U kalu/K rybníčku/Pěšinka na skálu (Podskalská)*, *Mohelnická/ Rasovská (Budovcova)*, *Skalnatá/Pod zdí sv. Jakuba (Na Stupních)*, *Pivovarní/U strouhy/Blíž lázně (Arnoldova)*, *Pod hložkovou strání (Na Hradčanech)*, *Pod kostelem/V židech (Příčná)*, *Pod kostelem sv. Jakuba/Ve svodnici (Sirkova)*, *Ke kapucínům (1. máje)*, *U zámku (V Lipách)*, *Zámecká*

Poříčské (byť uváděné s malými písmeny), se objevují již ve středověkých prame-
nech.¹⁷⁾ Spíše než o vlastních jménech lze však v těchto případech hovořit o pojmeno-
váních pohybujiících se na hranici apelativ a proprií, jako tomu bylo také v jiných
českých městech.¹⁸⁾ To platí také o názvech dochovaných ve stabilním katastru ze
čtyřicátých let 19. století. Většina ulic byla pojmenována podle obcí či míst, jejichž
směrem vedla (*Boleslavská, Liberecká, Sobotecká, Rumburská, Českodubská,*
Podolská, Poříčská), některá pojmenování však také souvisela s objekty, k nimž ulice
vedly (*Lékárenská, Zámecká, Kostelní, Stodolní*)¹⁹⁾ či s jejich obyvatelstvem (*Židov-*
ská)²⁰⁾ a historií (*Dvorce*). Ze sémantiky je patrné, že tyto názvy plnily převážně
funkci orientační, nebyly však zakotveny oficiálně. Z druhé poloviny 19. století
pocházejí také lidové názvy, které sice žily v povědomí lidí minimálně do šedesátých
let 20. století, ale oficiálními označeními se nikdy nestaly.²¹⁾

Zatímco v Praze byly uliční názvy zavedeny již v říjnu 1787,²²⁾ na menších
městech vyvstala tato potřeba později.²³⁾ Byla většinou provázena růstem počtu
obyvatel a domů – v Mnichově Hradišti se např. počet obyvatel navýšil mezi lety
1869–1880 téměř o 14 %.²⁴⁾ O tom, že ulice ve městě budou úředně pojmenovány,
bylo rozhodnuto 30. října 1883. Pětičlenná komise, která měla mít problematiku na
starosti, se však sešla až 13. října 1885. Ze zápisů plyne, že některá pojmenování byla

cesta (Bělidla), viz H. Průšková, *Můj dům, můj hrad, Mnichovo Hradiště 2009*, s. 15, 21–22 a
33–34.

¹⁷⁾ J. V. Šimák, o. c. v pozn. 9, s. 56.

¹⁸⁾ J. David, o. c. v pozn. 6, s. 67.

¹⁹⁾ Jednalo se o ulici *Na Příkopech* (původně *Na Příkopě*). Název byl odvozen od devíti
stodol, které se v těchto místech nacházely údajně od poloviny 18. století. K likvidaci
posledních z nich došlo roku 1962, proto bylo v šedesátých letech 20. století toto pomístní
jméno v povědomí lidí stále ještě živé. Střední části se též říkalo *Na kanále* podle koryta
potoka Nedbalky, která v této době nebyla zaklenuta. Zadní části se pak přezdívalo *Šumburk*
(či *Šimburk*). Údajně se jedná o zkomoleninu německého *Schönburg*, jako protiklad k tomu,
že tato lokalita byla zanedbaná a bydleli zde lidé pochybné pověsti, viz ÚJČ AV ČR, MH, II.
názvy místních částí, nepag.

²⁰⁾ Zde se původně nacházelo židovské ghetto, a přestože zde po 2. světové válce žádní židé
již nežili, lidové označení ještě v povědomí přetrvávalo.

²¹⁾ Např. *Šumburk/Šimburk/Na Šumburku* (ulice *Na Příkopech*, viz předchozí poznámka),
Na trávníkách (ulice *Dvorce* a *Na Dvorcích*, kterým se tak říkalo podle toho, že nebyly
dlážděné a byly zarostlé travou) apod.

²²⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských
veřejných prostranství. Díl I, Praha 1997*, s. 7.

²³⁾ Např. v Chomutově, který v roce 1869 dosáhl počtu 8183 obyvatel, byly ulice pojmeno-
vány již roku 1877, viz J. Pachner – P. Rak, *Chomutovská uličnice. Stavebně-územní promě-
ny a vývoj názvů ulic v Chomutově, Horní Vsi a Spořicích, Ústí nad Labem 2005*.

²⁴⁾ *Historický lexikon obcí České republiky, Praha 2006*, s. 138 a 139.

zcela tradiční a o jejich užití nebylo sporu, o jiných se diskutovalo. Jeden ze členů komise proto požádal mnichovohradištského rodáka Václava Lešera žijícího v Praze o návrhy, jak by se ulice měly jmenovat.²⁵⁾ V Lešerových návrzích dominuje honorifikační motiv (nerealizované návrhy na ulici *Jungmannovu*, *Dobrovského*, *Komenského* apod.), méně se objevuje aspekt orientační (např. pro dnešní ulici *Arnoldovu* doporučoval Lešer název *Lázeňská*, podle toho, že zde skutečně bývala lázeň). Tyto návrhy odrážely trendy, které se na konci osmdesátých let uplatňovaly právě v Praze a jiných větších městech,²⁶⁾ a některé z nich byly skutečně přijaty: byl to případ ulice *Palackého* (dle návrhu komise *Karlova*), *Budovcovy* (původně *Dlouhá*), *Podskalské* (*Liliová*), *Hluboké* (*Růžová*) či *Dlouhé* (dnes *Havlíčková*, dle původního návrhu *Hluboká*). V některých případech uváděl Lešer také zajímavá zdůvodnění. *Klásterská* se např. měla jmenovat *Orebitská* „poněvadž tudy bratrstvo orebské vedeno p. Hynkem Krušinou z Lichtenburka na klášter cistercův [!] na Klášteře se vyhrnulo a jej dne 30. dubna 1420 vyvrátilo.“²⁷⁾ Lešer také upozornil na skutečnost, že je problematické určit, co vlastně má být považováno za samostatnou ulici zasluhující si vlastního názvu.²⁸⁾ Ačkoli se v případě Mnichova Hradiště neobjevil jediný návrh, který by vyjadřoval loajalitu obecní samosprávy s císařskou rodinou, figurovalo v návrzích jméno ulice *Kristiánovy*, pro niž byl nakonec zvolen název *Zámecká*. Původní jméno mělo odkazovat k hraběti Kristiánovi z Valdštejna (1794–1858).²⁹⁾

K definitivnímu ustálení názvů ulic došlo až v průběhu roku 1886. Některá z nich byla motivována polohou, resp. směrem (*Sobotecká*, *Mladoboleslavská*,³⁰⁾ *Klásterská*, *Turnovská*,³¹⁾ *Zámecká* – vedla směrem k zámku, *Na Poříčí*³²⁾ – směřovala k oblasti

²⁵⁾ Státní okresní archiv Mladá Boleslav (dále SOKA MB), fond (dále f.) Archiv města Mnichovo Hradiště (dále AMMH), složka (dále sl.) Pojmenování ulic.

²⁶⁾ Srov. M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 15–16.

²⁷⁾ SOKA MB, f. AMMH, sl. Pojmenování ulic, dopis Václava Lešera ze dne 14. 2. 1886, s. 2.

²⁸⁾ Václav Lešer přidal ještě 9 potenciálních jmen ulic, přičemž komise vzala 3 z těchto návrhů v úvahu. Jednalo se o ulici *Svatojanskou* (dle Lešerova návrhu *Na Stupních*), *Na Hradčanech* (*Loučná*), *Polní* (*Nádražní*). Názvů *Nádražní* a *Svatováclavská* bylo využito později.

²⁹⁾ Ve čtyřicátých letech 19. století se účastnil českých besed ve městě a od roku 1852 byl prezidentem Společnosti Národního muzea, viz K. Sklenář, *Obraz vlast. Příběh Národního muzea*, Praha 2001, s. 191–195.

³⁰⁾ Původní název Mladoboleslavské ulice byl zkrácen na Boleslavskou z důvodu, že se nevešel na tabulku, viz SOKA MB, f. AMMH, sl. Pojmenování ulic.

³¹⁾ Původně byla komise rozhodnuta pro název *Svatováclavská*, od čehož však upustila.

³²⁾ Název ulice *Na Poříčí* byl zřejmě modifikací původního označení *Poříčská*, což odkazovalo k tomu, že ulice vedla směrem k místům, kterým se říkalo *Poříč*. Název *Poříčská cesta* se objevuje již v pozemkové knize z roku 1695. Ulici se údajně také přezdívalo *Posraná*,

zvané *Poříč*, *Polní* – svědčící o pronikání zástavby do polí, *Nádražní ulička* – vedoucí směrem k nádraží) či výrazným objektem, který se v ní nacházel (*Svatojakubská* – podle kostela sv. Jakuba, *Svatojanská* – podle sochy sv. Jana Nepomuckého, *Podskalská* – pod skalním převisem, *Na Příkopě*, *Na Hradčanech*). K tradičním názvům ulic patřily také *Dvorce* a ulice *Zahradní*, které upomínaly na existenci původního panského dvora, patřícího k zámku, jenž byl zrušen na konci 17. století.³³⁾ Některé ulice dostaly jméno podle vlastnosti (*Dlouhá*, *Hluboká*, *Příčná*, *Příkrá*, *Na Stupních*) či funkce (*Na Bělidlech* – bělilo se zde prádlo, *Sírková* – patrně podle výroby zápalek). Byl již také zastoupen motiv honorifikační, odkazující většinou k osobnostem spjatým s městem (*Arnoldova* – bratři Jan a Emanuel Arnoldové se narodili přímo v ulici, která po nich byla pojmenována; *Budovcova* – nacházející se symbolicky pod zámkem v místech původní vesnice Rybitví; *Davidova* – podle hospodářského správce knížete Rohana; *Nigrinovo návrší* – jednalo se o místního děkana, který založil nadaci pro chudé studenty). Ulice pojmenované po českých velikánech byly v menšině (*Palackého*). Příznačné je, že náměstí (označované také často jako rynek) nebylo pojmenováno. Obecně lze konstatovat, že na konci osmdesátých let byla příznačná převážně jednoslovná vyjádření, byť se předložkové vazby (spojené ve všech případech s prepozicí „na“) a honorifikační motiv objevily.

Vzápětí začaly vznikat také nové ulice. K prvním z nich patřily *Svatováclavská* (pojmenovaná podle sochy sv. Václava) a *Nádražní* (vedoucí k nádraží).³⁴⁾ Oblasti, v nichž se nacházely vilové čtvrti, byly většinou pojmenovány po významných českých osobnostech kulturního či politického života (*Svatopluka Čecha*,³⁵⁾ *Smetanova*,³⁶⁾ *Komenského*, *Riegrova*, *Žižkova*), pouze ulice vedoucí k městským sadům dostala jméno *Sadová*. Poslední ulicí před vypuknutím 1. světové války byla ulice *Mattušova*, pojmenovaná dle významného rodáka, v té době ještě žijícího. Oproti osmdesátým letům je zde patrný posun: do uličního názvosloví pronikla v podstatně větší míře jména osob spjatých s dobou nedávnou.

neboť se zde nacházelo několik drobných hospodářství a místo bylo stále znečištěno, viz ÚJČ AV ČR, MH, I. PJ žijící v povědomí lidí, fol. 2.

³³⁾ V. Budil – J. Červinka – S. Hnízdil, o. c. v pozn. 8, s. 21.

³⁴⁾ V krátkém období do roku 1896 a znovu v letech 1927–1945 existovaly ve městě dvě ulice *Nádražní*, z nichž ta užší byla pro rozlišení označována jako ulička.

³⁵⁾ Název byl schválen roku 1908, kdy básník zemřel, viz MMMH, f. Kroniky, Pamětní kniha města Mnichova Hradiště, fol. 184. Lidově se místům říkalo *Na Mariánce* – podle vily hudebního ředitele Jaroslava Červy, viz ÚJČ AV ČR, MH, II. názvy místních částí, nepag. Téměř s jistotou ji nechal pojmenovat po své ženě Marii.

³⁶⁾ Roku 1904 se objevuje název *Nová*, viz V. Kudrnáč, Úplný adresář politického okresu Mnichovohradišského, Turnov 1904, s. 67. Je však možné, že se nejednalo o název schválený představiteli města.

Do roku 1918 došlo pouze ke třem přejmenováním: *Dlouhou* ulici nahradila v roce 1896, kdy uplynulo 40 let od smrti „národního mučedníka“ Karla Havlíčka Borovského, *Havlíčková*, v téže roce došlo ke změně názvu ulice *Nádražní* na *Husovu* a roku 1908 byla po smrti mladočeského politika Josefa Herolda pojmenována dosavadní ulice *Polní* právě jako *Heroldova*.

Léta 1918–1948

Změna státního zřízení a nový demokratický režim se v uličním názvosloví projeví záhy. Po rozpadu Rakouska-Uherska nebyly v Československu dovoleny názvy, které nebylo možné „uvést v soulad s historií a vnějšími vztahy národa československého, zejména taková, jež připomínají osoby, které projeví nepřátelské smýšlení proti československému národu nebo národům sdruženým,“ popř. připomínaly „události rázu protistátního“. ³⁷⁾ Obce byly povinny do jednoho měsíce ode dne, kdy zákon nabyl účinnosti, taková označení odstranit. Mnohdy, např. v Praze, probíhalo jejich odstraňování živelně. ³⁸⁾ V Mnichově Hradišti k ničemu takovému nedošlo, podobné názvy se ve městě nevyskytovaly.

28. říjen byl po celou dobu první republiky vnímán jako významný mezník českých dějin, mnichovohradišťští zastupitelé se proto rozhodli oslavit první výročí samostatného československého státu tím, že některé ulice pojmenovali po mužích, kteří se o ČSR zasloužili. Z dosavadní *Boleslavské* se v říjnu 1919 stala *Wilsonova*, *Turnovská* byla pojmenována po nedávno zesnulém generálu Štefánikovi a ze *Sobotcké* ulice se stala ulice *Jiráskova*, neboť Alois Jirásek byl jedním z prvních, kdo v květnu 1917 podepsali dokument, který se stal známým jako Manifest českých spisovatelů. *Městské sady* měly nově nést název *sady Legií* a dosud bezejmenné náměstí se stalo *Masarykovým*. Protože náměstí se ve městě nacházelo jediné, nebylo jeho označení motivováno praktickou potřebou. Název měl oslavit prezidenta Osvoboditele a manifestovat smýšlení obecního zastupitelstva. Není náhodou, že přejmenována byla nejexponovanější místa ve městě (s výjimkou *sadů Legií*). *Masarykovo Náměstí*, *Wilsonova* a *Jiráskova* byly navíc pojmenovány podle žijících osobností.

Také v následujících letech se do uličního názvosloví promítla jména prvorepublikových politiků: poté, co první ministr financí Alois Rašín ³⁹⁾ podlehl následkům atentátu, byla po něm 21. února 1923 pojmenována nová ulice. Na návrh osvětové komise došlo také 1. června 1927 ke změně názvu dosavadní *Klásterské* na

³⁷⁾ Zákon 266/1920 Sb. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1847&Section=1&IdPara=1&ParaC=2> (stav ke dni 24. 6. 2014).

³⁸⁾ Srov. M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 18.

³⁹⁾ MMMH, f. Kroniky, Pamětní kniha města Mnichova Hradiště, fol. 218.

Dürichovu.⁴⁰⁾ Volba ulice nebyla náhodná, politik Josef Dürich žil od mládí právě v obci Klášter a k přejmenování došlo půl roku po jeho smrti. Po vybudování nové ulice na severovýchodním okraji města, která byla zakončena pomníkem připomínajícím pětisté výročí upálení mistra Jana Husa, bylo navíc rozhodnuto, že napříště ponese jméno tohoto významného církevního reformátora, a dosavadní ulice *Husova* se změnila opět na *Nádražní*.⁴¹⁾

Protože druhá polovina 20. let byla spojena s hospodářským růstem a prosperitou, stavěly se ve městě nové domy a vznikla tak potřeba vzniklé ulice pojmenovat. Všechny z nich byly nazvány po významných osobnostech českého kulturního života: českých šlechticích popravených roku 1621 na Staroměstském náměstí (*Harantova*, *Kaplířova*, *Šlikova*),⁴²⁾ spisovatelích (*Tylova*, *Vrchlického návrší*), politicích (*Rašínova*, *Riegrova*), hudebních skladatelích (*Dvořákova*), učencích (*Husova*,⁴³⁾ *Kvíčalova*) či dokonce po postavách z českých pověstí (*Přemyslova*, *Libušina*). PhDr. Jan Kvíčala byl přitom mnichovohradištský rodák a politik Josef Dürich vykonával funkci starosty politického okresu Mnichovo Hradiště.⁴⁴⁾ K dokreslení toho, jak silně se honorifikační motiv uplatňoval, uveďme, že ačkoli měla místa svá lidová označení, nevyužívalo se jich v případě oficiálních jmen (např. *Vrchlického návrší*, kterému se říkalo – a dodnes zřídka říká – *Na bubnu*).

Během období protektorátu musely být ulice označeny česky i německy. Představitelé města se tehdy obrátili na Oberlandrat v Jičíně, odkud jim bylo sděleno, že zpočátku stačí, aby byla dvojjazyčná označení pouze v hlavních ulicích, „kde je větší frekvence německých příslušníků“.⁴⁵⁾ Krátce poté obdržel okresní úřad v Mnichově Hradišti další oběžník, kde bylo připomenuto, že „nevhodná a nynějším státoprávním poměrům neodpovídající pojmenování ulic i jiných veřejných míst je třeba odstraniti a nahraditi jinými vhodnými názvy.“⁴⁶⁾ 9. července tak byla ulice *Wilsonova* přejmenována zpět na *Boleslavskou* a ze *sadů Legií* se staly *Městské sady*.⁴⁷⁾ Další vlna přejmenování na sebe nenechala dlouho čekat: 3. srpna odsouhla-

⁴⁰⁾ Tamtéž, fol. 266.

⁴¹⁾ Tamtéž.

⁴²⁾ Těžko říci, zda byl výběr názvů pro tyto tři ulice spíše nahodilý či zda měl být základem pro určitý uliční systém. Stavební činnost v této části města přerušila hospodářská krize.

⁴³⁾ Dosavadní ulice *Husova* změnila opět název na *Nádražní*, neboť jako *Husova* byla pojmenována ulice, kde se od roku 1915 nacházel pomník mistra Jana Husa.

⁴⁴⁾ Protože mnichovohradištský pobyt Josefa Kajetána Tyla byl ve dvacátých letech několikrát připomínán ve sborníku *Od Ještěda k Troskám*, nabízí se hypotéza, že pojmenování ulice po tomto dramatikovi není v Mnichově Hradišti náhodné.

⁴⁵⁾ SOKA MB, f. AMMH, sl. Pojmenování ulic, dopis okresního hejtmana ze dne 6. 5. 1940.

⁴⁶⁾ Tamtéž, dopis policejního revizora ze dne 27. 6. 1940.

⁴⁷⁾ Tamtéž, dopis okresního hejtmana ze dne 7. 7. 1940

silo zastupitelstvo změnu, při níž mělo z označení náměstí zmizet jméno prezidenta Masaryka a z *Dürichovy* a *Štefánikovy* ulice se staly opět *Klásterská* a *Turnovská*, *Rašínova* pak dostala neutrální název *Hřbitovní*, motivovaný svou polohou. V listopadu upozornil okresní hejtman na skutečnost, že „se vyskytují v číslech domů staré názvy ulic“, což mělo být odstraněno. Zůstává otázkou, zda se jednalo ze strany města o liknavost či sabotáž. 7. 8. 1941 Správní komise města rozhodla o přejmenování bezejmenného náměstí na *náměstí Vítězství*. Poslední změna, která proběhla po celém území protektorátu, souvisela s nařízením, že mají být odstraněny „všechny názvy ulic a jiných veřejných prostranství po historiku Fr. Palackém, jeho pomníky (...) a jeho obrazy a busty ze zasedacích síní, úřadoven a hostinců“.⁴⁸⁾

Zatímco ve větších českých městech bylo nutno dělat větší ústupky, v Mnichově Hradišti stačilo, došlo-li k odstranění jmen osob spjatých s první republikou. Ta totiž byla nacistickým Německem pokládána za zplozence versailleského systému. Na rozdíl od Prahy⁴⁹⁾ a dalších větších českých měst tak nedošlo k pojmenování žádného veřejného prostranství tak, aby bylo v souladu s nacistickou ideologií – s výjimkou *náměstí Vítězství*. Kromě velikosti obce to mohlo být dáno také tím, že ve městě prakticky neexistovala německá menšina.

Po osvobození se vrátily všechny ulice ke svým původním názvům. K první změně v mnichovohradištské urbanonymii došlo hned na podzim 1945, kdy byly dosavadní *Tyršovy sady* pojmenovány podle J. V. Stalina.⁵⁰⁾ Pravděpodobně také zde musel být tento akt schválen českým ministerstvem zahraničí a sovětským velvyslanectvím.⁵¹⁾ Protože během Slovenského národního povstání padl mnichovohradištský rodák Jan Šverma, kterému byl v listopadu 1945 vystrojen oficiální pohřeb, bylo na konci září 1945 rozhodnuto, že dosavadní *Nádražní* ulice, kterou mělo být tělo hrdiny dopraveno na hřbitov, bude pojmenována právě po něm. Návrh údajně vzešel od Československé obce legionářské.⁵²⁾ Tehdy asi nikdo netušil, k jak velkým změnám v uličním názvosloví dojde v následujících letech.

Období socialismu

Politické změny v únoru 1948 se v názvech ulic neprojevíly hned. Např. v Praze došlo k razantnější proměně až roku 1951, kdy byla odstraňována jména osob spjatých se Západem a 1. republikou, a 1952, kdy začaly systematicky mizet názvy spojené s

⁴⁸⁾ Tamtéž, dopis okresního hejtmana ze dne 15. 2. 1942.

⁴⁹⁾ M. Laštovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 22.

⁵⁰⁾ Archiv Městského úřadu Mnichovo Hradiště, Zápisy 1945–1946.

⁵¹⁾ L. Olivová-Nezbedová, o. c. v pozn. 6, s. 60.

⁵²⁾ Archiv Městského úřadu Mnichovo Hradiště, Zápisy 1945–1946, Zápis o schůzi rady MNV, 25. 9. 1945, s. 48.

církvi.⁵³⁾ Zatímco za 1. republiky se Mnichovo Hradiště prezentovalo jako město Budovcovo, v období socialismu mělo být jednoznačně vnímáno jako rodiště Jana Švermy. Prvním signálem bylo výše zmíněné pojmenování ulice, v dalších letech přibýly ZŠ a SŠ Jana Švermy, socha na náměstí, Švermova síň, Mnichovo Hradiště bylo označováno jako město národního hrdiny Jana Švermy, konal se též jeho memoriál a u hrobky se pravidelně odbývaly pietní akty.

Skrze uliční názvosloví, které korespondovalo s dobovou ideologií, bylo možné ovlivňovat stále větší množství lidí, jež do města proudilo.⁵⁴⁾ Nové honorifikační názvy opět měly vymýtit představitele 1. republiky a vycházely z nedávno prožitých událostí. Zpočátku byly spjaty s osobnostmi zahynulými během 2. světové války či funkcionáři a sympatizanty KSČ (1949 – *Julia Fučíka*, 1952 – *Víta Nejedlého*, 1953–1954 *Ivana Olbrachtova*), kolektivními hrdiny (1953 – *Rudé armády*), významnými bitvami (1950 – *Stalingradská*, mezi 1954–1957 – *Leningradská*) či svátky (1953 – *1. máje*) a hodnotami (1953 – *Mírová*). K přejmenování docházelo většinou při příležitosti nějakého výročí (na den Československé lidové armády – *Víta Nejedlého*, 7. výročí bitvy u Stalingradu – *Stalingradská*). Patrně až po smrti prvního dělnického prezidenta bylo dosavadní *Masarykovo náměstí* přejmenováno na *Gottwaldovo*.⁵⁵⁾ Charakteristické je, že nejdůležitější místa měla být spjata s budováním nového režimu – byl to nejen případ náměstí, ale také ulice *Rudé armády* (až do dokončení rychlostní silnice R10 byla hlavním tahem na Turnov a Liberec) a *Víta Nejedlého*, jenž byl synem dlouholetého komunistického ministra školství a posléze kultury Zdeňka Nejedlého a vnukem Romana Nejedlého, který působil v šedesátých letech 19. století v Mnichově Hradišti jako učitel.⁵⁶⁾ V padesátých letech vznikla nově jediná ulice – *Dukelská*. Její název odkazoval k Dukelskému průsmyku, kde se na podzim 1944 československé a sovětské jednotky střetly s nacisty, měl tedy odkazovat k československo-sovětskému přátelství. Pokud se v nově vznikajících ulicích nacházely jen jeden či dva domy, označovaly se neoficiálně podle polohy (*Na Horce*, *Pod Horkou* a *U Přestavlk*).⁵⁷⁾ Patrně také v padesátých letech došlo k explicitnímu pojmenování dosud bezejmenné *Hřbitovní* ulice.

Období 1948–1989 rozhodně nelze vnímat jednolitě – předělem jsou i zde šedesátá léta, kdy se ukončovaly některé procesy padesátých let (užívání honorifikačního

⁵³⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 25.

⁵⁴⁾ J. David, Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice, Praha 2011, s. 171.

⁵⁵⁾ V řadě dokumentů do roku 1948 je náměstí uváděno bez jakéhokoli přívlastku, podobně tomu bylo také po Vítězném únoru. Označení *Gottwaldovo náměstí* se mi prvně podařilo zachytit až roku 1957.

⁵⁶⁾ J. Křesťan, Zdeněk Nejedlý. Politik a vědec v osamění, Praha – Litomyšl 2012, s. 21.

⁵⁷⁾ MMMH, f. Plakáty, volební seznamy z roku 1954.

motivů) a objevovaly se trendy nové, např. odkazování na polohu ulice. Roku 1964 bylo pojmenováno několik nových ulic, jiné byly přejmenovány. Honorifikační motiv zahrnoval opět kolektivní hrdiny (ulice *Pionýrů* – symbolické bylo, že vedla k budově nedávno otevřené školy; *Obránců mírů*), spisovatele (*Bezručova*, *Boženy Němcové* – původně *Kvíčalova*, *Máchova*,⁵⁸⁾ *S. K. Neumanna*), umělců (*Mánesova*) či hrdinů 2. světové války (*Kapitána Jaroše*). Protože Stalingrad byl roku 1961 v souvislosti s odstraněním kultu osobnosti přejmenován na Volgograd (původně 1582–1925 *Caricyn*), došlo rovněž ke změně názvu ulice *Stalingradské*, jejíž nový název měl odkazovat k bitvě u Sokolova, kde padl právě Otakar Jaroš, prohlášený později za Hrdinu Sovětského svazu. Sémantika názvu ulice zůstala zachována, urbanonymum však pochopitelně mělo jiné konotace. Další názvy odkazovaly často k poloze, ať už jejich součástí byla tradiční pomístní jména (*V Lipách* – původně *Davidova*)⁵⁹⁾ či objekty charakteristické pro moderní město (*Školní*, *U Trati*).

Tento nový trend se výrazně projevil v době tzv. normalizace a kopíroval celkový vývoj ve společnosti: zatímco ulice pojmenované do poloviny let šedesátých měly mít ideologické konotace, v případě ulic vystavěných později se představitelé města uchýlovali k názvům, které byly pokud možno neutrální. Zatímco v Praze stále určitá míra ideologizace existovala, menší města,⁶⁰⁾ která nebyla výkladní skříní socialistického zřízení, se od tohoto trendu mohla odklonit. Mohlo to souviset jednak s vyhláškou z roku 1961, podle které bylo v případě, kdy chtěl MNV pojmenovat ulici podle osobnosti, nutné vyžádat si stanovisko Ústředního úřadu pro věci národních výborů,⁶¹⁾ jednak s tím, jak se město rozrůstalo a zasahovalo do prostoru, který původně městský nebyl. Často zde bylo využíváno apelativ či pomístních jmen. Některá z těchto pozdějších urbanonym jistě prošla tzv. mezným postavením, tj. fází, kdy ještě nebyla plně funkčním toponymem.⁶²⁾

⁵⁸⁾ Došlo k jejímu spojení s dosavadní *Sadovou* ulicí, jejíž jméno zmizelo.

⁵⁹⁾ Jméno Jana Leopolda Davida – stejně jako Jana Kvíčaly – patrně z obecného povědomí zmizelo. Pomístní jméno *V lipách* se užívalo dlouhodobě pro zadní část ulice před kaplí sv. Anny, kde byly vysázeny lípy. Údajně se tak stalo již v první třetině 18. století, viz ÚJČ AV ČR, MH, II. názvy místních částí, nepag.

⁶⁰⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 28.

⁶¹⁾ Vyhláška č. 97/1961 Sb., dostupné z: http://www.vugtk.cz/odis/sborniky/cd/cd_zak/zakony/97_1961.htm, cit. 25. 6. 2014.

⁶²⁾ J. David, o. c. v pozn. 6, s. 66.

Roku 1971 tak přibyly ulice, jejichž název odkazoval k poloze (*Na Průhonu, Na Úvoze, Na Výsluní, Nad Skálou*,⁶³⁾ *Polní, Sadová, U Rozhledny, V Cestkách*)⁶⁴⁾ či vlastnosti (*Průběžná*). Honorifikační motiv, neodkazující však již k česko-sovětskému spojení, zahrnovala pouze ulice *Lidická*. Podobně tomu bylo i v roce 1977 a v letech osmdesátých, kdy byla často zohledněna poloha ulice (*Lesní, Na Kamenci*,⁶⁵⁾ *Pod Horkou*,⁶⁶⁾ *Přestavlká, Za Zámeckou zdí; Ve Svahu, Za Zámekem*), její vlastnost v širším slova smyslu (*Krátká, Lomená; Jílová, Řadová, Větrná*), funkce (*Nákladní, Družstevní*), profese (*Hrnčířská*) či tradiční pomístní jméno (*Černá silnice*;⁶⁷⁾ *Na Salabce*).⁶⁸⁾ Honorifikační motiv byl zastoupen méně (*Československé armády, Nerudova; Nezvalova, Sukova*), ačkoli minimálně v jednom případě znovu odkazoval k československo-sovětskému spojení (*Jaselská*). V tomto období zřejmě zanikla *Svatojánská* ulice, v níž byly zbourány poslední domky,⁶⁹⁾ a došlo patrně k označení

⁶³⁾ Zde bych chtěla upozornit na skutečnost, že pěšince, která pod ulicí vede, se říkalo *Pod skalou*, jméno však v šedesátých letech 20. století nebylo již téměř užíváno, viz ÚJČ AV ČR, MH, I. PJ žijící v povědomí lidí, fol. 2. Urbanonymum tak dodnes uchovává pomístní jméno, byť modifikované, které by se z povědomí jinak vytratilo.

⁶⁴⁾ Ulice *V Cestkách* tak byla pojmenována podle vžitého pomístního jména, které se objevilo již roku 1788 v josefském katastru, viz ÚJČ AV ČR, MH, I. PJ žijící v povědomí lidí, fol. 4. Při nahlédnutí do map stabilního katastru ze čtyřicátých let 19. století zjistíme, že v těchto místech se nacházela řada dlouhých a úzkých parcel, k nimž vedlo velké množství drobných cestiček, dostupné z: http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/4782-1/4782-1-001_index.html (stav ke dni 8. 7. 2014).

⁶⁵⁾ Tento název, pocházející snad z druhé poloviny 19. století, hodnotil kvalitu půdy, viz ÚJČ AV ČR, MH, I. PJ žijící v povědomí lidí, fol. 2.

⁶⁶⁾ Název ulice odkazuje k dalšímu pomístnímu jménu na katastru města – vrchu Horce (310 m n. m.).

⁶⁷⁾ Tradiční název odkazoval k původní okresní silnici spojující bývalý valdštejský cukrovar a vesnici Klášter, viz ÚJČ AV ČR, MH, II. názvy místních částí, nepag.

⁶⁸⁾ Když bylo v osmdesátých letech 20. století rozhodnuto o výstavbě nových rodinných domků v místech, kde se říkalo *Na Salabce* či *Salabka*, přešlo toto pomístní jméno také do názvu jedné z nově vzniklých ulic. Motivace bohužel není známa, historicky byl tímto názvem označován sad, který se v těchto místech až do osmdesátých let nacházel, viz ÚJČ AV ČR, MH, I. PJ žijící v povědomí lidí, fol. 3.

⁶⁹⁾ Na plánech ze sedmdesátých let se často objevuje jiná podoba jména, než jaká byla oficiálně schválena. Je pravděpodobné, že ke změně názvu, který se posléze objevuje v původní podobě v devadesátých letech či po roce 2000, nedošlo. Byl to případ ulice *Hradčany* (oficiálně *Na Hradčanech*), *Příkopy* (*Na Příkopech*), *Švermovy* (*Jana Švermy*), *Fučíkovy* (*Julia Fučíka*). K posunu v názvu došlo pouze v případě ulice *Bělidla* (původně *Na Bělidlech*), *Poříčská* (*Na Poříčtí*) a *Na Dvorcích* (z nich se vyčlenila samostatná ulice *Dvorce*). Do této doby patrně spadá také posun názvu z původní *Sirkové* ulice na podobu *Sirkova* – ještě za protektorátu byla etymologie zřetelná, jak lze usuzovat z německého názvu *Zundergasse*. Na

ulic v místní části *Veselá*, která byla k městu připojena roku 1976.⁷⁰⁾ Většina zdejších komunikací samozřejmě existovala dávno před tím, než vyvstala potřeba je pojmenovat. Některá tato jména byla motivována svou polohou v širším slova smyslu (*Bakovská, Lhotická, Na Návsi, Školní*), jiné funkcí (*Slepá*) či vlastností (*Nová*).

Po sametové revoluci

Po sametové revoluci došlo k dalším výrazným změnám v pojmenování veřejných prostranství. Míra toho, které názvy v jednotlivých obcích mizely, byla velmi individuální. Obecně lze konstatovat, že v menších sídlech a tam, kde byla ideová hodnota urbanonym menší či se účelnost honorifikačního motivu zatemňovala, tyto názvy přežily.⁷¹⁾

V Mnichově Hradišti došlo hned ke dni 1. 1. 1990 k přejmenování dosavadního *Gottwaldova* náměstí na *Masarykovo*. O dalších ulicích se patrně vedla diskuse, protože následné změny byly provedeny až v říjnu. Ulice *Rudé armády* a *Lenin-gradská* se vrátily ke svým původním nehonoričkáčným názvům, z ulice *Pionýrů* se stala *Studentská* (sémantika zůstala víceméně zachována, výrazně se změnila jen pragmatická složka lexému) a z *Fučíkovy* ulice *Dr. Hořice*, odkazující k významné osobnosti regionu. Řada míst, jejichž název měl větší či menší vazbu na bývalý režim, zůstala zachována (*I. máje, Družstevní, Dukelská, Jana Švermy, Jaselská, Mírová, Obránců míru, Sokolovská*). K tomu, že tyto ulice přejmenovány nebyly, mohla přispět pravděpodobně skutečnost, že se ideologická náplň začala vyprazdňovat, ale podceňovat nelze ani zvyk obyvatel, kterým by s přejmenováním ulic vyvstaly komplikace praktického rázu.⁷²⁾

V dalších letech byla z důvodu duplicity přejmenována *Školní*, z níž se stala ulice *Nad Parkem*. Ulice téhož názvu zůstala zachována ve *Veselé*. Byla také zrušena krátká ulice *Ve Svahu*, jež se stala součástí *Studentské*,⁷³⁾ vyčleněna naopak byla ulice *Kolmá*

skutečnost, že mapy a plány mohou obsahovat řadu chyb, upozornili již L. Olivová-Nezbedová či J. David.

⁷⁰⁾ MMMH, f. Kroniky, Kronika města Mnichovo Hradiště III, s. 442.

⁷¹⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 28–30.

⁷²⁾ Diskuse o tom, že by se názvy ulic mohly změnit, se objevila i později. Návrh na přejmenování ulice *I. máje* zpět na *Svatojakubskou* zastupitelstvo neschválilo, stejně jako *Víta Nejedlého* na *Wilsonovu*. Rovněž neprošla změna názvu „jedné přední městské ulice na ulici kpt. Květoslava Jandy“, viz Usnesení z jednání Zastupitelstva Města Mnichovo Hradiště konaného dne 14. 12. 2009 <http://www.mnhradiste.cz/images/stories/dokumenty/zastupitelstvo-mesta/usneseni/2009/06-usneseni-zastupitelstva-2009.pdf> (stav ke dni 7. 3. 2014).

⁷³⁾ Viz Usnesení z jednání Zastupitelstva Města Mnichovo Hradiště konaného dne 19. 4. 2004, dostupné z: <http://www.mnhradiste.cz/images/stories/dokumenty/zastupitelstvo-mesta/usneseni/2004/03-usneseni-zastupitelstva-2004.pdf> (stav ke dni 7. 3. 2014).

– původně část *Turnovské*.⁷⁴⁾ Názvy nových ulic byly motivovány tradičními pomístními jmény (*K Vořechu*, *K Pískovně*) či porostem (*Akátová*). Nejmladší ulicí ve *Veselé* se stala *Okružní*.⁷⁵⁾

Po roce 2000 začala vznikat za zámkem moderní výstavba místní části *Hněvousice*. Názvy zdejších ulic byly většinou motivovány polohou (*Pod Káčovem*, *Sychrovská*, *Nad Strání*, *Na Výhledu*, *U Statku*, *Na Vršku*), ačkoli jejich označení neplní vždy funkci orientační (*Ještědská*, *Pojizerská*).

Sémantická analýza

Klasifikaci českých a slovenských urbanonym se naposledy souhrnně věnovala J. Šindelářová.⁷⁶⁾ K relevantním a nejvíce rozšířeným přístupům patří sémantické třídění.

Přístup E. Krošlákové z konce osmdesátých let 20. století⁷⁷⁾ se z dnešního úhlu pohledu může jevit nedostatečným. Účelné je však její rozdělení sémantických motivů na orientační a dedikační, které lze ztotožnit s honorifikačním motivem, ačkoli i zde by bylo možné najít jisté přesahy (např. u *Svatováclavské* ulice je hlavní aspekt orientační a vedlejší honorifikační, v případě *Budovcovy* ulice, která se nachází pod mnichovohradištským zámkem, či *Arnoldovy* ulice, kde se bratři Arnoldové skutečně narodili, je tomu naopak). Sémantické členění přinášejí také autoři *Pražského uličníku*⁷⁸⁾ či L. Olivová-Nezbedová.⁷⁹⁾ Za neúplnější sémantickou klasifikaci pokládám přístup

⁷⁴⁾ Místu se původně přezdívalo *Kozí plácek*, viz ÚJČ AV ČR, MH, II. názvy místních částí, nepag.

⁷⁵⁾ V jejím případě byla mezi obyvateli místní části vyhlášena anketa týkající se nového názvu. Osadní výbor přišel s několika návrhy, přičemž některé z nich byly honorifikační. Dvěma nejpreferovanějšími se staly *Šimonova* (odkazující k místnímu rodáku, docentu tělesné výchovy na Univerzitě Karlově, jehož rodina byla v padesátých letech 20. století nuceně vystěhována do Sudet) a *Okružní*. Zastupitelstvo však schválilo název odkazující k charakteru ulice, což odpovídá dlouhodobému trendu prosazovanému vedením města, osobní sdělení O. Lochmana, 31. 7. 2014.

⁷⁶⁾ J. Šindelářová, Klasifikace českých a slovenských urbanonym. In: M. Čornejová – J. David – M. Harvalík (eds.), *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky. IV. česká onomastická konference. 15.–17. září 2009, Ostrava 2010*, s. 463–472.

⁷⁷⁾ Cit. dle J. Šindelářová, o. c. v pozn. 76, s. 465.

⁷⁸⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. Díl II*, Praha 1998, s. 17 a K. Jíšová a kol., *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. Díl III*, Praha 2012, s. 20.

⁷⁹⁾ L. Olivová-Nezbedová, o. c. v pozn. 6. Na rozdíl od M. Knappové operuje Olivová-Nezbedová ve své klasifikaci také s motivem pomístního jména, který, domnívám se, nepatří mezi motivy čistě sémantické. Inspirativní je, že honorifikační motiv, který ovšem takto nenazývá, člení jiným způsobem než většina ostatních autorů (rodák, osoba spjatá s místem, funkcionář KSČ, zahraniční osobnost).

M. Knappové.⁸⁰⁾ Vágně se může jevit snad jen kategorie „historických osobností“. Vystává otázka, zda není výhodnější členit honorifikační urbanonyma dle aspektu chronologického, jak to činí např. J. David.⁸¹⁾ Pro sémantickou analýzu je nezbytně nutné znát velmi důkladně historický kontext, resp. motivaci, která obecní zastupitelstvo k rozhodnutí pojmenovat prostranství tím kterým způsobem vedla. Zatímco např. v Kladně by ulici *Lidickou* bylo možno zařadit do kategorie směru, v Mnichově Hradišti se pochopitelně bude jednat o honorifikační motiv odkazující k vypálení Lidic. Zvláštním případem je ulice *Sirkova*, jejíž původní název zněl *Sirková*. Bez znalosti historického kontextu by bylo možné podle současné podoby jména hodnotit ji jako posesivní adjektivum, jedná se ovšem původně o adjektivum tvrdé, které se změnilo zřejmě vinou administrativní chyby či lidového názvu.

Tabulka 1

	1885–1919	1919–1939, 1945–1948	1939–1945	1948–1989	po 1989
Vlastnost (terén, vzhled, průběh)	5,56 %	4,08 %	4,08 %	7,92 %	7,08 %
Poloha	19,44 %	14,29 %	14,29 %	19,8 %	23,89 %
Zaniklé osady	-	-	-	-	-
Fortifikační stavby	-	-	-	-	-
Lidská činnost, řemeslo, obchody	5,56 %	4,08 %	4,08 %	4,95 %	5,31 %
Trhy	-	-	-	-	-
Lidské objekty	19,44 %	16,32 %	20,40 %	12,87 %	10,61 %
- církevní	8,33 %	6,12 %	10,20 %	1,98 %	0,88 %
- feudální	8,33 %	6,12 %	6,12 %	5,94 %	6,19 %
- moderní město	2,78 %	4,08 %	4,08 %	4,95 %	3,54 %
Náboženský/etnický původ	-	-	-	-	-
Války, pohromy	-	-	-	-	-
Směr	11,11 %	-	6,12 %	2,97 %	5,31 %
Řeky, hory, jezera...	-	-	-	-	1,77 %
Světové strany	-	-	-	-	-
Funkce	2,78 %	2,04 %	2,04 %	4,95 %	5,31 %
Porosty	-	-	-	0,99 %	1,77 %
Zvířata	-	-	-	-	-

⁸⁰⁾ M. Knappová, Proměny pražské urbanonymie. In: J. Hasil (ed.), Přednášky z 37. a 38. běhu LŠSS, Praha 1995, s. 33–38.

⁸¹⁾ J. David, o. c. v pozn. 6, s. 62–105.

Honorifikační názvy	36,11 %	55,09 %	42,85 %	45,54 %	38,03 %
-osobnosti reformace	11,11 %	14,28 %	14,28 %	6,93 %	6,19 %
- osobnosti 19. století	25 %	30,61 %	28,57 %	14,85 %	13,27 %
- osobnosti 20. století	-	10,20 % ⁸²⁾	-	5,94 %	6,19 %
- hrdinové	-	-	-	3,96 %	2,65 %
- mytické postavy	-	4,08 %	4,08 %	1,98 %	1,77 %
- kolektivní hrdinové	-	-	-	3,96 %	1,77 %
- historické události (data, místa)	-	-	2,04 %	6,93 %	5,31 %
- hnutí, hodnoty	-	-	-	0,99 %	0,88 %

Tabulka 1 zachycuje, jak se v jednotlivých obdobích měnilo rozložení sémantických okruhů. O historii, velikosti a charakteru města vypovídá, že nejsou prakticky zastoupeny motivy odkazující k zaniklým osadám, fortifikačním stavbám či trhům. Koresponduje to se skutečností, že ve středověku nebylo Hradiště obeháno hradbami a mělo provinční význam.⁸³⁾ Totéž lze říci o náboženském a etnickém původu obyvatel, z tohoto hlediska bylo sídlo – až na židovskou menšinu – téměř homogenní. Také malý výskyt motivů spojených s řekami, horami, jezery apod. či zvířaty a porostem je dán velikostí sídla a příznačné je, že se objevuje až v několika posledních letech, kdy se zřejmě jiné sémantické okruhy do jisté míry vyčerpaly.

Zatímco v období do roku 1918 ještě převládal orientační aspekt (zejména názvy ulic motivované polohou a objekty spojenými s lidskou činností), v éře Československa výrazně převládly názvy honorifikační. Zajímavé je, že v období 1919–1940 úplně vymizely tradiční názvy odkazující na směr, kterým ulice vedla. V době protektorátu se prvně objevil honorifikační motiv spojený s historickou událostí a dále se uplatňoval v letech padesátých, kde nabyl výrazně ideologizační funkce, stejně jako hnutí a hodnoty. Po roce 1948 zřetelně ubylo také názvů motivovaných církevními objekty.

V tabulce si lze povšimnout, že kromě osobností žijících v 19. století, jejichž výskyt nepochybně odrážel sebevědomí české politické reprezentace a národní hrdost na kulturní hodnoty vytvořené českým národem,⁸⁴⁾ se během první republiky objevovala často jména ulic odkazujících na českou reformaci, resp. stavovský odboj. Souvisí to nepochybně s interpretačním rámcem, jakým první republika (do jisté míry personifikovaná prezidentem Masarykem), k tomuto období přistupovala. Svou roli zde mohl sehrát i vzor pražského Žižkova.⁸⁵⁾ V této souvislosti je třeba znovu připom-

⁸²⁾ Všechny jsou spojené se vznikem 1. republiky.

⁸³⁾ J. V. Šimák, o. c. v pozn. 9, s. 56.

⁸⁴⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 22, s. 15.

⁸⁵⁾ J. David, o. c. v pozn. 54, s. 180.

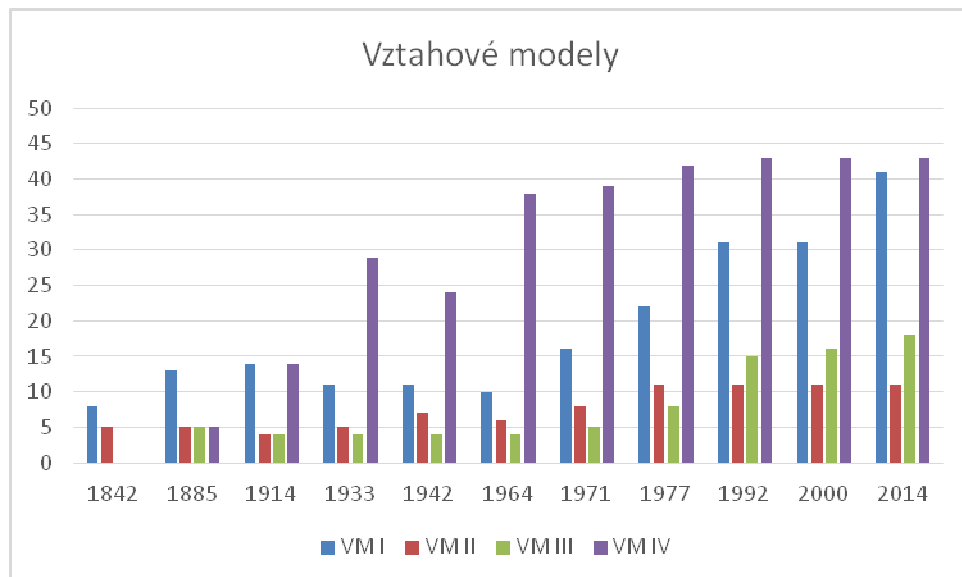
menout, že Mnichovo Hradiště se ve třicátých letech 20. století prezentovalo jako město Budovcovo.

Modelová teorie R. Šrámka

Šrámkovu teorii týkající se toponym obecně⁸⁶⁾ lze velmi dobře aplikovat také na urbanonyma, jak již ukázali J. David,⁸⁷⁾ J. Šindelářová⁸⁸⁾ a naposledy ve své disertační práci také David Vaculík.⁸⁹⁾

Podle této teorie existují čtyři vztahové modely (dále VM), které vyjadřují vztah označujícího a označovaného. Jsou částečně založeny rovněž na sémantice, byť závisí také na jejich formální stránce. Vztahové modely odpovídají jednotlivým otázkám a podle nich lze urbanonyma dále klasifikovat: VM I (kde? kam?), VM II (kdo? co?), VM III (jaký?), a VM IV (čí?). S VM souvisí také model slovtvorný, který lze analyzovat na základě formální podoby urbanonyma.⁹⁰⁾

Graf 2

Z grafu vyplývá, že v mapách stabilního katastru se honorifikační motiv (VM IV) neobjevoval vůbec, a ani v poslední třetině 19. století nebyl nejčastěji uplatňovaným přístupem. Vrcholu naopak dosahoval v období první republiky a také v padesátých letech a na počátku desetiletí následujícího. Ačkoli do sedmdesátých let 20. století jeho

⁸⁶⁾ R. Šrámek, Úvod do obecné onomastiky, Brno 1999, s. 36–50.

⁸⁷⁾ J. David, o. c. v pozn. 6, s. 62–105.

⁸⁸⁾ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 76, s. 467–469.

⁸⁹⁾ D. Vaculík, Urbanonymie vybraných měst Moravy a Slezska (její vznik, vývoj, systém a klasifikace). Disertační práce, Brno 2014.

⁹⁰⁾ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 76, s. 467; podobně D. Vaculík, o. c. v pozn. 89, zejména s. 35–37.

podíl stále rostl a také v současnosti patří k těm nejfrekventovanějším, jeho podíl klesá a stále více se dnes uplatňuje VM I odkazující k poloze, což souvisí s pronikáním města do původně neměstského prostoru.

Klasifikace Pavla Odaloše

Dynamiku proměny jednotlivých názvů zachycuje analýza slovenského onomastika Pavla Odaloše. Podle něj existuje šest principů, které se pohybují na škále mezi jedním a druhým pólem a vzájemně se mohou různě kombinovat. Jedná se o tradicionalizaci a neologizaci, personalizaci a depersonalizaci, nacionalizaci a internacionalizaci, teizaci a ateizaci, honorifikaci a ahonorifikaci, schematizaci a deschematizaci.⁹¹⁾

Pro období první republiky byla jednoznačně příznačná personalizace spojená s honorifikací a deschematizací. Otázkou je, zda lze na základě jediného urbanonyma (*Wilsonova*) mluvit o internacionalizaci. Výše uvedené trendy se uplatňovaly také v padesátých a částečně v šedesátých letech 20. století. Pro padesátá léta je navíc příznačná také ateizace a internacionalizace zdůrazňující vazbu na Sovětský svaz. Po sametové revoluci se ve vyšší míře uplatnily depersonifikační a ahonorifikační tendence, nastartované již v šedesátých letech a hlavně v období normalizace. Zajímavé je, že tento vývoj rozhodně neodpovídá trendům, které se v současnosti uplatňují na Slovensku.⁹²⁾

Závěr

Podíváme-li se na přehled motivačních východisek nejčastějších urbanonym v ČR, 64 % z nich se vyskytuje také v Mnichově Hradišti. Jedná se většinou o názvy spjaté s realitou moderního města (např. *Nádražní, Školní, Zámecká*), charakterizující vlastnosti ulice (*Krátká, Nová, Slepá*) či její polohu (*Zahradní, Na Výsluní, Polní*). Názvy také velmi často odkazují k předním českým osobnostem (*Komenského, Husova, Svatopluka Čecha*) či událostem nebo hodnotám (*I. máje, Mírová, 5. května*). K jedinečným pojmenováním v Mnichově Hradišti naopak patří urbanonyma spjatá s osobnostmi regionálního významu (*Nigrinovo návrší, Mattušova, Dr. Hořice*, málo četná je rovněž *Arnoldova*), pomístními jmény (*Černá silnice, K Vořechu, Pod Káčovem*, do jisté míry také *Pojizerská*, ojediněle se v ČR objevují ulice *V Cestkách, Na Salabce*) či směrem, který odkazuje k velmi malému sídlu (*Přestavlcká, Lhotická*, řídce se objevuje i *Sychrovská*). Totéž platí o formálně neobvyklém typu pojmenování, které však odkazuje k běžnému objektu (*Za Zámeckou zdí*).⁹³⁾

⁹¹⁾ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 76, s. 466.

⁹²⁾ J. Šindelářová, o. c. v pozn. 76, s. 466.

⁹³⁾ Srov. databáze Adresy v České republice, dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/adresy/> (stav ke dni 8. 7. 2014).

Přejmenování v mnichovohradištské urbanonymii byla převážně motivována politicky. Postihovala hlavně nejdůležitější komunikace. Se zaváděním těchto „ideologicky vhodných“, avšak nestabilních názvů pak mohlo souviset, že k jedné lokalitě náležela dvě toponyma, jak dokládá také J. David.⁹⁴⁾ Pro obyvatele to mohlo znamenat, že se s novým názvem neidentifikovali a v ústním podání stále přežívaly názvy původní.⁹⁵⁾

Změny však byly vynuceny i jinými důvody než politickými, objevilo se také spojování (původní *Sadová* a nově vystavěná ulice dostaly nový název *Máchova*, ulice *Ve Svahu* byla spojena se *Studentskou*) či rozdělování ulic (vyčlenění ulice *Dvorce* a *Kolmá*) vynucené praktickými potřebami a existence duplicity (ulice *Školní* v Mnichově Hradišti i v místní části *Veselá*). V případě ulice *Davidovy* a *Kvíčalovy* zřejmě zmizelo povědomí o tom, po kom je prostranství pojmenováno. Neobjevila se snad pouze změna účelu prostranství⁹⁶⁾ či přejmenování motivované změnou objektu.⁹⁷⁾ Vezmeme-li v úvahu, že na území Prahy změnilo název 42 % (což však bylo ve větší míře vynuceno tím, že se obec rozrůstala a v nově připojených částech se objevoval stejný název jako v centru města),⁹⁸⁾ zdá se 17,7 % přejmenovaných ulic v Mnichově Hradišti relativně nízké číslo.

První republika i komunistický režim měly svébytnou ideologii – proto výrazně preferovaly honorifikační motiv. V současné době se městská rada rozhodla pro názvy, které nejsou dobově příznakové, často jsou orientačního charakteru a odrážejí místní a pomístní názvy. Ty většinou plní funkci orientační a jsou stabilnější než názvy honorifikační.⁹⁹⁾ Jen v případě velkých sídel, kde jsou již jiné motivační okruhy vyčerpány, by se mělo objevit jméno, které svou sémantikou odpovídá charakteru orientačního urbanonyma, ale tuto funkci neplní (takovými případy jsou v Mnichově Hradišti do jisté míry ulice *Pojizerská* či *Ještědská*). Je třeba uvědomit si, že urbanonyma jsou identitotvorná¹⁰⁰⁾ a utvářejí tak prostor, v kterém jeho obyvatelé žijí.

Urbanonyma ve městech vypovídají o době svého vzniku. Domnívám se, z lingvistického i historicko-kulturního hlediska je dobře, že také v Mnichově Hradišti jsou zachovány nejrůznější vrstvy pojmenování ulic: najdeme zde jména pocházející ještě z časů rakouské monarchie, 1. republiky, ale také z období let 1948–1989 a doby sou-

⁹⁴⁾ J. David, o. c. v pozn. 54, s. 183.

⁹⁵⁾ Osobní sdělení J. Procházkové, 24. 6. 2014.

⁹⁶⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 78, s. 18–19.

⁹⁷⁾ Např. ulice *Svatováclavská* změnila svůj název ještě dříve, než byla socha sv. Václava přenesena do lapidária v kapli sv. Anny.

⁹⁸⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 78, s. 20.

⁹⁹⁾ M. Lašťovka – V. Ledvinka a kol., o. c. v pozn. 78, s. 32.

¹⁰⁰⁾ J. David, o. c. v pozn. 54, s. 169.

časné. V období protektorátu nové ulice nevznikaly a nová pojmenování byla představiteli místní samosprávy vnímána jako vnucená, proto po skončení války ve všech případech došlo k návratu k názvu předválečnému. Zřejmě proto, že v období 1. Republiky i mezi lety 1948–1964 převažovala u nově vzniklých či nově pojmenovaných ulic honorifikační označení, uchýlovalo se zastupitelstvo města k pojmenováním hodnotícím či k těm, která měla nějakou souvislost s existujícími pomístními jmény. Otázkou zůstává, zda lze v tomto trendu pokračovat i nadále.

Historický přehled názvů ulic

V tabulce jsou uvedeny všechny doložené názvy ulic v jednotlivých obdobích. V závorce je datum, kdy došlo k pojmenování, resp. přejmenování ulice. Existovala-li dvojí varianta názvu, je ta neoficiální uvedena rovněž v závorce. Lidové označení se nevztahuje ke konkrétnímu období, jedná se o podobu zachycenou v písemných pramenech nejrůznější provenience.

<i>Stabilní katastr, lidové označení</i>	1885–1919	1919–1940	1940–1945	1945–1989	Od 1990
	Arnoldova	Arnoldova	Arnoldova	Arnoldova	Arnoldova
<i>Boleslavská,</i>	Boleslavská	Wilsonova (28. 10. 1919)	Boleslavská	Víta Nejedlého (6. 10. 1952)	Víta Nejedlého
<i>Českosudborská,</i> <i>Podhněvosická</i>	Budovcova	Budovcova	Budovcova	Budovcova	Budovcova
<i>Podolská</i>	Davidova	Davidova	Davidova	Davidova, V Lipách (1964)	V Lipách (V Lípách)
<i>Židovská</i>	Dlouhá, Havlíčková (1896)	Havlíčková	Havlíčková	Havlíčková	Havlíčková
<i>Lékárenská</i>	Hluboká	Hluboká	Hluboká	Hluboká	Hluboká
<i>Rumburská</i>	Klásterská	Klásterská, Dürichova (1. 6. 1927)	Klásterská (3. 8. 1940)	Leningradská (mezi 1954–1957)	Klásterská
	Na Bělidlech	Na Bělidlech	Na Bělidlech	Na Bělidlech, Bělidla	Bělidla
<i>Dvorce,</i> <i>Trávníky/Na Trávníkách</i>	Na Dvorcích	Na Trávníkách, Trávníky	Na Trávníkách, Trávníky	Na Dvorcích, Dvorce	Dvorce
<i>Trávníky/Na Trávníkách</i>	Na Dvorcích	Na Dvorcích	Na Dvorcích	Na Dvorcích	Na Dvorcích
	Na Hradčanech	Na Hradčanech	Na Hradčanech	Na Hradčanech (Hradčany)	Na Hradčanech
<i>Poříčská,</i> <i>Poříčská</i>	Na Poříčí	Na Poříčí	Na Poříčí	Poříčská	Poříčská
<i>Stodolní, Šimburk,</i> <i>Na kanále, Ve stodolách</i>	Na Příkopě	Na Příkopech	Na Příkopech	Na Příkopech (Příkopy)	Na Příkopech
<i>Kostelní</i>	Na Stupních	Na Stupních	Na Stupních	Na Stupních	Na Stupních
	Nádražní (ulička)	Nádražní (ulička)	Nádražní (ulička)	Nádražní	Nádražní
	Nigrinovo návří	Nigrinovo návří	Nigrinovo návří	Nigrinovo návří	Nigrinovo návří
<i>Zámecká</i>	Palackého	Palackého	Kostelní (15. 1. 1942)	Palackého	Palackého
	Podskalská	Podskalská	Podskalská	Podskalská	Podskalská

	Polní, Heroldova (1908)	Heroldova	Heroldova	Heroldova, Ivana Olbrachta (1953 či 1954)	Ivana Olbrachta
	Příčná	Příčná	Příčná	Příčná	Příčná
	Příkrá	Příkrá	Příkrá	Příkrá	Příkrá
	Sirková	Sirkova	Sirkova	Sirkova	Sirkova
<i>Sobotecká, Dobrovodská</i>	Sobotecká	Jiráskova (28. 10. 1919)	Jiráskova	Jiráskova	Jiráskova
<i>Zámecká</i>	Svatojakubská	Svatojakubská	Svatojakubská	1. máje (1953)	1. máje
	Svatojanská	Svatojanská	Svatojanská (Svatojanská)	Svatojanská (zanikla asi 1980)	
<i>Liberecká</i>	Turnovská	Štefánikova (28. 10. 1919)	Turnovská (3. 8. 1940)	Rudé armády (1953)	Turnovská
<i>Kozí plácek</i>	Turnovská	Štefánikova (28. 10. 1919)	Turnovská (3. 8. 1940)	Rudé armády (1953)	Turnovská, Kolmá (mezi 1993–1994)
	Zahradní	Zahradní	Zahradní	Zahradní	Zahradní
<i>Zámecká</i>	Zámecká	Zámecká	Zámecká	Zámecká	Zámecká
	Nádražní (mezi 1885–1896), Husova (1896)	Husova, Nádražní (1. 6. 1927)	Nádražní	Jana Švermy (Švermova; 25. 9. 1945)	Švermova (Jana Švermy)
	Svatováclavská (mezi 1885–1904)	Svatováclavská	Svatováclavská	Stalingradská (30. 6. 1950), Sokolovská (1964)	Sokolovská
<i>Nová (1904) Smetanova (cca 1911)</i>		Smetanova	Smetanova	Smetanova	Smetanova
<i>Na Mariánce</i>	Svatopluka Čecha (1908)	Svatopluka Čecha	Svatopluka Čecha	Svatopluka Čecha	Svatopluka Čecha
	Komenského (cca 1911)	Komenského	Komenského	Komenského	Komenského
	Sadová (cca 1911)	Sadová	Sadová	Sadová, Máchova (1964)	Máchova
	Riegrova (cca 1911)		Husova	Husova	Husova
	Žižkova (cca 1911)	Žižkova	Žižkova	Žižkova	Žižkova

	Mattušova (před 1. světovou válkou)	Mattušova	Mattušova	Mattušova	Mattušova	Mattušova
		Mattušova	Mattušova	Mattušova	Mattušova	Mattušova
	Masarykovo náměstí (28. 10. 1919)	Masarykovo náměstí (28. 10. 1919)	náměstí (3. 8. 1940), náměstí Vítězství (7. 8. 1941)	Gottwaldovo náměstí (po 1948, pravděpodobně mezi 1954–1957)	Masarykovo náměstí (1. 1. 1990)	
	Rašínova (21. 2. 1923)	Rašínova (21. 2. 1923)	Hřbitovní (3. 8. 1940)	Julia Fučíka (Fučíkova; 30. 12. 1949)	Dr. Hořice	
	Harantova (1. 6. 1927)	Harantova (1. 6. 1927)	Harantova	Harantova	Harantova	
	Kaplířova (1. 6. 1927)	Kaplířova (1. 6. 1927)	Kaplířova	Kaplířova	Kaplířova	
	Riegrova (1. 6. 1927)	Riegrova (1. 6. 1927)	Riegrova	Mírová (1953)	Mírová	
	Šlikova (1. 6. 1927)	Šlikova (1. 6. 1927)	Šlikova	Šlikova	Šlikova	
	Tylova (1. 6. 1927)	Tylova (1. 6. 1927)	Tylova	Tylova	Tylova	
	Dvořákova (25. 4. 1928)	Dvořákova (25. 4. 1928)	Dvořákova	Dvořákova	Dvořákova	
	Přemyslova (25. 4. 1928)	Přemyslova (25. 4. 1928)	Přemyslova	Přemyslova	Přemyslova	
Na bubnu	Vrchlického návrší (25. 4. 1928)	Vrchlického návrší (25. 4. 1928)	Vrchlického návrší	Vrchlického návrší	Vrchlického návrší	
	Kvíčalova (1933)	Kvíčalova (1933)	Kvíčalova	Boženy Němcové (1964)	Boženy Němcové	
	Libušina (1933)	Libušina (1933)	Libušina	Libušina	Libušina	
				Hřbitovní (před 1954)	Hřbitovní	
				Dukelská (1953)	Dukelská	
				Bezručova (1964)	Bezručova	
				Kapitána Jaroše (1964)	Kapitána Jaroše	
				Máchova (1964)	Máchova	
				Mánesova (1964)	Mánesova	
				Obránců míru (1964)	Obránců míru	
				Pionýřů (1964)	Studentská	
				S. K. Neumanna (1964)	S. K. Neumanna	
				Školní (1964)	Školní, Nad Parkem (mezi 1994–1997)	
				U Trati (1964)	U Trati	
				Ve Svahu (60. léta)	Ve Svahu, Studentská (19. 4. 2004)	

				Sukova (mezi 1984–1986)	Sukova
				5. května (? 80. léta ?)	5. května (? 80. léta ?)
				Bakovská (? 80. léta ?)	Bakovská (? 80. léta ?)
				Do Polí (80. léta?)	Do Polí (80. léta?)
				Jabloňová (80. léta?)	Jabloňová (80. léta?)
				Křemenská (? 80. léta ?)	Křemenská (? 80. léta ?)
				Lhotická (? 80. léta ?)	Lhotická (? 80. léta ?)
				Na Návsi (? 80. léta ?)	Na Návsi (? 80. léta ?)
				Nová (? 80. léta ?)	Nová (? 80. léta ?)
				Slepá (? 80. léta ?)	Slepá (? 80. léta ?)
				Školní (? 80. léta ?)	Školní (? 80. léta ?)
					Orlická (2001)
					Pod Káčovem (26. 9. 2002)
					Sychrovská (26. 9. 2002)
					K Pískovně (19. 4. 2004)
					K Vořechu (22. 10. 2007)
					Nad Strání (22. 10. 2007)
					Na Výhledu (22. 10. 2007)
					U Statku (22. 10. 2007)
					Na Vršku (22. 2. 2010)
					Ještědská (22. 2. 2010)
					Pojizerská (22. 2. 2010)
					Akátová (27. 2. 2012)
					Okružní (27. 2. 2012)

Krátkodobě užívaná urbanonyma

Stabilní katastr, lidové označení	1885–1919	1919–1940	1940–1945	1945–1989	od 1990
městské sady (apelativum)	městské sady (apelativum)	sady Legií (28. 10. 1919) Tyršovy sady (1933)	?	Stalinovy sady (1945), park u nádraží (apelativum, od 60. let)	park u nádraží (apelativum)
		Šlikovo náměstí (1. 6. 1927)	Šlikovo náměstí		

prochazkova@hiu.cas.cz
Oddělení biografických studií
Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Prosecká 809/76
190 00 Praha 9